

Bencze Lóránt

Brutális és brutál ..., avagy terhes a csajom?

Kétféle műveltség szociokulturális és kognitív nyelvi elemzése

„*Mi a brutál fegyver? – Vízpisztoly krasznaja moszkvával töltve*” (sic!). Helyközi buszjáraton ülve kaptam el ezt a műsorvezetői kérdést és feleletet az egyik kereskedelmi rádióból, amit a gépkocsivezető hallgatott. Antropológiai nyelvészeti ablakból szemlélődve, vajon miféle világot vonultat föl elének ez rövid, retorikai párbeszéd? Milyen az a valóság, amelyet ez a nyelvhasználat alkot? Milyen ez a nyelv formálta ember?

A mostani években hal ki végleg az a nemzedék, amelyik még nyolc éven át tanult latint, és vele együtt továtúnik a középkor óta uralkodó latin műveltség a magyar társadalomban. Ők a magyar hagyomány alapján a *brutalis* latin alak magyaros kiejtését használták volna. A *brutál* alak nyilván angol hatás (lehetne német is), amely hagyományban a latin végződéseket elhagyják (vö. *Horatius* ang. *Horace*, ném. *Horaz* stb.). A *brutál* tehát újabb kultúra szóhasználat. A *krasznaja moszkva* a szovjet-orosz szocializmus hírhedt parfümterméke, a harminc év alattiaknak várhatóan ismeretlen a hányingert keltő, átható illata, tehát a középnemzedék és az annál idősebbek kultúrájához tartozó, idegen szókapcsolat. Ha a nyelvet kulturális forrásként, a beszédet pedig kulturális szokásként vizsgáljuk, akkor az idézett dialógusban két műveltség keveredik, egy régebbi és egy újabb.

Az 1990-es évek elején történt – a magyar nyelv hete alkalmával elővettem egy-azon napi kormánypárti és ellenzéki újságot, és összehasonlítottam az azonos témájú cikkek, hírek címét. Felírtam a címeket a táblára, és kértem a hallgatóságot, hogy pusztán nyelvi-stilisztikai elemzéssel állapítsák meg, melyik a kormánypárti és melyik az ellenzéki újság. Jelen volt többek között Bor Ambrus író, újságíró, aki a közös elemzés után nem tudott hova lenni az ámulattól, hogy őt így még soha nem csapták be. Az elemzésből mindenki, ő is egyértelműen arra következtetett, hogy a kormánypárti újság az ellenzéki és az ellenzéki a kormánypárti. Felhívtam telefonon a kormánypárti újságot kiadó alapítvány elnökét, aki maga is író és újságíró, és megkérdeztem, hogyan lehetséges ez: a kormánypárti újságírók az ellenzék beépített emberei vagy félnótások? Másnap visszahívtott telefonon, hogy a második. Harmadnap lemondott elnöki tisztről, és teljesen visszavonult egy időre a politikai élettől.

Erre az előadásra készülve a minap ismét elővettem egyazon napi kormánypárti és ellenzéki újságot, hogy hasonlóképpen összevessem a címeket. Nem találtam bennük azonos témájú cikkeket, híreket, kivéve egyet, amelyik az ellenzéki újságban a címlapon szerepelt majd egész oldalasan, a kormánypártiban valahol a vége felé elrejtve rövid eszmefuttatásként. Az összehasonlítás a másfél évtizeddel korábbi módon lehetetlenné vált. Ez a két újság, ha úgy tetszik, két kultúra már olyan, mint két, egymással sohasem találkozó világegyetem, amelyek között az információcsere lehetetlen.

Ha ezek után nem hajlottam arra, hogy az étellel teletömött szájú rádióriporter csámcsogó böffeneteit elemezzem, mit volt mit tennem, mint elővenni egy fiatal, internetes (Index) újságíró könyvét. A könyvre úgy emlékeztem, hogy (médiás) szlengben van írva, úgymond a liberális napi sajtó nyelvén. A jelenséggel már két évtizeddel korábban találkoztam Németországban. Rilke és Hesse nyelvén tanulva németül Fribourgan diplomázott középiskolai tanáromtól, az égvilágon semmit nem értettem a német újságcikkből. A magyar könyv első fejezetének címe ragadott meg: „*Terhes a csajom*”. Bensőmben némi botránkozástól kísérvé ezt megértettem. A könyv szerzője Szily László. Címe: *Kitolás*. Alcíme: *Kalauz leendő apáknak*. (Konkrét könyvek Kft. A szerző rajzaival. Első kiadás 2003, második kiadás 2007.)

A *Kitolás* cím, a könyv elolvasása után minden kétséget kizáróan polivalens. Szó szerint veendő mint szakkifejezés a gyermekszülés leírásában (79–81), és metaforikusan mint szleng a leendő apa helyzetére vonatkozóan, azaz ’kiszúrás, kibabrálás’ – egyéb régebbi és tájnyelvi durva szinonimáit nem ideráncigálva. Köztudomású, hogy régen a hír az volt, amiről úgy véltük, hogy ismernünk kell. A médiában pedig a hír az, amit a média azzá tesz. Az utóbbiban sine qua non, hogy szokatlan, illetve feltűnő legyen (agresszió, horror, szex), sőt miután a médiafogyasztó ingerküszöbe egyre magasabbá válik, a média létszükséglete az egyre szokatlanabb és feltűnőbb hír legyártása. Bár egyre kevesebb a születő gyermek a Magyar Köztársaságban, nem hír az, ha egy férfi apa lesz. Szily László nyelvi stílusa a könyv minden sorában hírré teszi ezt az egyébként közönséges természeti jelenséget. Mint majd látjuk, a könyvből idézett példáknak csaknem mindegyike hiperbolikus is egyben, és nagyon sok a kakofemizmus, a tabutörés, legalábbis a hagyományosabb irodalmi és köznyelvhez, illetve műveltséghez viszonyítva. A *terhes a csajom* régebbi és tabura utaló szinonimái: *a feleségem áldott állapotban van, a nejem gyermeket vár, várandós, viselő, másállapotban van, anyai örömeik elé néz*, némileg ironikusan *kettőre eszik, nő a ház eleje* stb. (Lásd: Magyar szókincstár. Rokont értelmű szavak, szólások és ellentétek szótára. Főszerkesztő Kiss Gábor. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 1998). A *terhes* alak bizonyosan a latin orvosi szakkifejezés (*gravida*) fordítása. Hogy a *terhes* alak köznyelvvé vált, abban nyilvánvaló szerepet játszik a magyar társadalom gyermekellenes hozzáállása. Az 1990-es években megadóztatták a gyermekeket. Ilyen még nem fordult elő a világtörténelemben. Ellenkezőleg: agglégény-

adó létezett. Ezzel párhuzamos és csak látszólag ellentétes az a váltás, hogy néhány évtizeddel ezelőtt illett a fiataloknak átadni a helyüket az idősebbeknek buszon, vilamoson, vonaton stb., ma viszont úgy illik, hogy a nagymama átadja a helyét az öt-tíz éves unokájának. A tizenévesek ülnek, az aggok állnak, és bizony nap mint nap tapasztalom, hogy gyűlölet sugárzik az aggok szeméből és beszédéből a gyerekek felé. Az idősek választják meg a gyermekellenes törvényeket eszkábáló parlamentet, illetve a gyermekellenes intézkedéseket hozó kormányokat. (Ebben a társadalmi-kulturális-politikai környezetben a pedagógusok örüljenek, hogy még nem haltak éhen.) A fenti paradoxon ugyanis a végletekig fokozódik azzal, hogy régen sok volt a gyermek, kevés az öreg, ma pedig kevés a gyermek, és sok az öreg. Amiből kevés van a társadalmon belül, azt kell megbecsülni, amiből sok van, az kevésbé értékes, a társadalomnak elviselhetetlen teherré válik a sok öreg, az abortusz mellé társul az aktív eutanázia, és ez az állapot képes az egyik részről megvetést, a másik részről gyűlöletet kiváltani.

A könyvben a *terhes* harmadik jelentése-vonatkoztatottsága: a gyermeket váró nő *kellemetlen, kényelmetlen* stb. A többféle jelentés a címben és az első fejezet címében sejteti, hogy a könyv nem pusztán selejtes, feltűnni vágyó újságírás terméke, hanem szépirodalmi igényrel is fellépő írás. Valójában a gyermekvállalást népszerűsíti annak a korosztálynak, amelyik ezen a nyelven hozzáférhető, elérhető, de amelyik a kultúrája, neveltetése, korszellemé stb. miatt irtózik mindenfajta felelősségvállalástól. Szemléltetésül elég arra utalni, hogy a Magyar Köztársaságnak csaknem két évtizede toldozgatott-foldozgatott felsőoktatási törvénye mintegy száz bekezdésben foglalkozik a hallgatók jogaival, és körülbelül öt-hat bekezdésben a kötelességeivel. A törvény 21. századi kultúránk Aranybullája: semmi kötelesség, semmi felelősség, csupáncsak jogok. A következmény: kilátástalanság, jövőtlenség, tétlenség. Ennek ellenkönyvét dobta elénk médiás szlengnyelven Szily László: a megszenvedett kötelesség és a megküzdött felelősség távlatát, örömét és boldogságát. Régebbi kultúrában szólva a könyv koldusnak öltözött királyfi. A régebbi kultúrát az újabbal metaforikusan-ironikusan összekapcsolva, Szily László stílusa toleráns, jóságos pap bácsi a neoliberális ortodoxia intoleranciájába öltöztetve. Bizonyos szempontból olyan, mint egyes középkori szentek eljárása – kívül divatruha, belül darócruha –, akik ezzel a jézusi kijelentést akarták követni.¹ A könyv Coleridge felfogásával ellentétben (a stílus a gondolat megtestesülése) Goethét látszik igazolni: a stílus a gondolat ruhája. Egy volt tanítványom konzervatív katolikus felfogású, hatgyerekes családapa, de csak azért van jó állása a médiában, mert koszos farmerban, térdig

¹ „Mikor böjtöltök, ne legyetek komorak, mint a képmutatók. Keserves arccal böjtölnek ugyanis, hogy meglássák rajtuk. Bizony mondom nektek, megkapták jutalmukat. Te amikor böjtölsz, illatosítsd be fejedet és mosd meg arcodat, hogy ne az embereknek mutasd böjtölésedet, hanem Atyádnak, aki a rejtekben jelen van. Atyád, aki rejtekben is lát, megfizet neked”. Máté 6, 16–18. (Békés–Dallos fordítás)

kinyúlt kötött mellényben, vállig érő zsíros hajjal jár be a munkahelyére. A Magyar Köztársaság társadalmában a stílus lehet a gondolat ruhája, sőt álruhája. Hasonlót feltételezek Szily László könyvéről is, és nem értekezem arról, vajon stílusa miféle identitásválság tükre, milyen komplexusok megnyilvánulása vagy milyen elfojtott, tudattalan régiók felszínre törése. Ezt meghagyom a mélylélektanászoknak.

A fregei megközelítés az elnevezés jelentését és referenciáját (denotátumát, jel-tárgyát) illetően (*Abendstern* és *Morgenstern* = *Vénusz* bolygó) stílusként és több-rétűen vizsgálható a könyvben, vagyis a trendi nyelvi ruha alól ki-kivillan a hagyományos kultúra és annak szóhasználata. A gyermeket váró feleség túlnyomórészt *csaj* (11, 14, 15, 17, 19 stb.), körülbelül fele előfordulásban *nőd* (16, 19, 22, 26 stb.), ironikusan ugyan, de régiesen *hitves*, *tündér*, *lány* (51). A *dagi tündér* (47) gúnyos jelzős szerkezet (oxymoron!?) jelentése felidézi az ősi tabus kifejezést: *boldog asszony*, azaz *vastagodó királynő* (vö. *jól helyben hagyták a bot boldogabbik végével*, azaz a vastagabbik végével). A gyermeket váró feleség egyéb metaforikus stb. proformái: *hiszterikus*, *követelőző rém* (19), *élettársam*, *a juhászkutya* (23 stb.), *vérébbé változott nő* (27), *alaktalan krumpli*, *vászonba csomagolt burgonya* (43), *szénya nő* (47) stb.

Sok egyéb, nagyon vegyes és archaikusabb magyar műveltségre utaló kifejezés is fel-felbukkan különféle szlenggel körülveve: *grenadírmars* (115), *a gályarabok közt sem volt népszerű, aki pihenőidőben az evezéstechnikáról kezdett sztorizni* (122), *négydimenziós utazás a madártejben* (= színes ultrahangkép, 62–64). A szerző tudatában van, hogyha hagyományos műveltségét fitogtatja, nem fogják megérteni, ezért találunk idegen szavak szótárába illő szócikkszerű mondatot is: *az oly sok görög hőst halálba taszító elvakult góg, a hübrisz* (154). Máskor viszont az olvasóra bízza, hogy utána néz-e a jelenségnek lexikonban, enciklopédiában, idegen szavak szótárában: *párnából sumér templom formát tornyozol a fejedre ... a gyerek valószínűleg a dór templomépitészet híve, mert még jobban ordít* (125).

A legfeltűnőbb, ahogy a szerző monomániásan előráncigálja a hagyományosabb kultúra egyik legjellegzetesebb rétegét, a katolikus vallási elemeket, amelyek valószínűleg és gyakran teljességgel érthetetlenek a (médiás) szlengkultúra művelőinek, bár egyik-másik elem (például Szent Ferenc Naphimnusa) divatosabb az ateista, neoliberais kultúrában, mint maguknál a ferences szerzeteseknél: *nagylelkűségünk megszegyenítené magát Assisi „Nappivér” Szent Ferencet is* (13), *„A Pápa személyi edzője voltam” című vetített képes előadásról* (15–16), *tényleg rágyújtott egy bíborosnak kinéző egyén* (17), *jól kereső misztikus* (20), *pszeudo-Jézus-frizura* (25), *vállra omló Keresztelő Szent János-frizura* (40), *egyházi iskolás fiúk képzelik a műpeniszt* (54), *taszítja a miszticizmus karjaiba* (56), *felvilágosult lelkész álkedélyes modorában* (73), *speedező szerzetesek, amfetaminokon élő szerzetes is megirigyelhetné* (88), *szavaljuk Zenthe Ferenc istenes verseit* (96) stb. Itt-ott megjelennek a divatos keleti vallások is: *egyre többet mosolyog, de azt is valami tragikusan tibetis zamattal* (34),

úgy fogunk kinézni, mint egy szabad Tibetért küzdő népművelés szakos hippí. Ha narancssárga kendőt veszünk, mint egy krisnás (122).

Íroniája és szarkazmusa nem kíméli a mai magyar és általában a globalizált társadalmak esetlegesen kiválasztott torz jelenségeit: *az emberek szeretik látni, ha másnak is rossz (182), minden vágya egy környezettudatos vályogházba költözni (62), miután leperkáltuk egy középkeleties használt autó árát (a divatos új babakocsiért, 117), odaszokott egy biopiacra, és kecskerágó sziruppal kínálja az embert, ami csak egy lépés a Jézus-saru felvételétől (198), gyermekünk érettségi előtt, nyugdíjas technikatanára társaságában csatlakozik egy ufóhívó kommunához a Belső-Bakonyban (141), mintha egy transzvesztita Fradi-szurkolót próbálnánk összehozni egy buzifaló MTK-s kidobóemberrel (147), lassan olyan szint vett fel, mint egy Fradi-szurkolók közé keveredett kaméleon (189), keblére ölelne az összes észak-német békeharcos nő (25), a Fíatal kentaur megmenti a Hír tv logopédusát a librofóbiások karmaiból című nagyméretű olajfestmény (32), szakszervezeti lepényevőversenyen rajtakapott fideszes (45), sikítottam a párzó adóellenőr jellegzetes nászkiáltását hallatva (154) ... a kínos angol szakos szemináriumokon, ahol egy nagyon kicsi, igen levegőtlen szobácska hosszú asztalánál szorongva kellett volna értelmeznünk a pézsmacickány-motívum fejlődését W. B. Yeats kései verseiben. Most azonban nem egy irodalomoktatásból tengődő, végig sértett lírai költő nézett rám ... (60), véletlenül Bródy János fejét főzte bele a kocsonyába (67), a szülészeti osztályok pedig nagyjából annyira kedélyesek, mint egy miskolci lakótelep az első atomcsapás után (69), az apás szülés manapság a politikailag korrekt életmód része, vagyis megszólják az embert, ha nincs jelen az akciónál (76), részeg kazánfűtő képviseli Magyarországot az olimpiai műkorcsolya-verseny döntőjében, ... sírás – Delhúsa Gjon a nappaliban (92), a hasából olyan hang hallatszott, mintha páncélozott szállító harcjármű esett volna egy PR-menedzserre (104); A háromkerekű kocsit a frottír homlokpánthoz és a pilóta nélküli robotrepülőgéphez hasonlóan az egészségmániás amerikaiak találták fel (117), Farkas Bertalan emlékülés, Kudlik Juli nem adja fel, komplett kommandós séta (az utóbbi három a csecsemővel való foglalkozás metaforái, 132–133), a tekintetem olyan volt, mintha Charles Bronsont formalinban tartották volna egy hétig (165). Kérdés, hogy ezek a célzások mennyire és mennyire nem lesznek érthetőek pár év-évtized múltán. Annál is inkább, mert a felgyorsult technikai, tudományos és társadalmi változásokat némileg felgyorsult nyelvi változás is kíséri, és ahogy a mai számítógépes programokkal nem nyitható meg húsz évvel ezelőtti mágneses lemez, úgy lesz szinte pillanatok alatt feltörhetetlen ez a nyelvhasználat is.*

Íroniája és szarkazmusa nem kíméli a saját korosztályát és annak önmegvalósító individualizmusát sem: *Az FBI állítólag a legkeményebb túszejtőket is meg tudja törni az éjjel-nappal játszott hangos rockzenével. Ebből logikusan csak az következhet, hogy a legkeményebb túszejtők gyermektelenek. Egy átlagos csecsemő hangki-bocsátása ugyanis durvább tréning, mintha a nappalinkban dzsemmelne Delhúsa*

Gjon és Celine Dion (94), a hasfájás megfoghatatlanabb jelenség Varnus Xavér népszerűségénél is (95); az anya valamiért kidőlt a sorból, mondjuk beteg, vagy lelépett egy számmisztikai könyvekkel ügynökösködő lecsúszott aurafényképésszel ... hat órán belül fel tudunk szedni egy hasonló korú gyermekkel bíró négykarú bomba nőt (123–124), ezzel valószínűleg tartozik az önérzetének, a haverjai kiközösítenék, ha kiderülne, hogy még sohasem fenyegette koponyaalapi törés (167), Elemértől, a nagymenő számmisztikai tanácsadótól (172); Azért csiszolgattuk éveken keresztül a lakásunkat jellemző japánosan minimalista/kedélyesen biedermeier/batikoltan goás/kromacélosan high tech hangulatot, hogy egyszer csak mindent ellepjenek a rikitó színű, fröccs öntött műanyag bigyók és csetreszek (175). Az internet buta és katyvasz mindentudása, foszlányismeret-halmaza is megkapja a magáért: váratlan szükség-helyzetben fél óra alatt találtam a weben fiatal, legfeljebb hat hónapos szamarat ..., az első bejegyzés a Család + Gyerek kategóriában: Sorselemzés, személyiségkép, szexuális tanácsadás ..., Frigid nő nincs! ... ismét lehet orgazmusa ... Hosszasan merengek azon, hogy ez tényleg AZT jelenti-e, amire gondolok, ... Ezek után kifejezett fellélegzés a gyerek jóga három éves kortól tízéves korig ... Anyatej lefagyasztva sterilizált bébiételes üvegekben eladó ... minden káros szenvedélytől mentes vagyok ... csere is szóba jöhet. Mit lehet ajánlani lefagyasztott szenvedélymentes anyatejért cserébe? Nincs időm megtalálni a választ, tovább kísérletezek a kismamaszájtokon. ... értetlenül bámulom Edua Óvszer című karikatúra-képeslapját ... asztalnál ülve, kényelmesen reggelizni a szülés másnapján ... kihagyom az ígéretes linket – 5 kilónyi fokhagymát ért egy rabszolga ... amikor óvatlanul a Teletubbies topikra téved az egér (207–208).

Szily László alakzatai (különbéle és gyakori halmozásai, gondolatpárhuzamai) a barokk prózára és Prohászka neobarokk stílusára emlékeztetnek, de – úgy vélem – , valójában a tévéfilmek és tévéhíradók rohanó, kapkodó vágásainak, váltásainak nyelvi lecsapódásai: ... nem irtatok le, de jól hangzanak, majd szűkítesz, újakat veszel fel, kérdőíveket osztasz ki barátaid és rokonaid között, satírozol, összeomlasz, helyreállsz, hogy féléves tipródás után a csajod egy nap mosolyogva közölje, hogyan fogják hívni a gyereket (21); A negyvenemeletes szórakoztatókomplexumok, kóborkutya-bandák, találomra felhúzott nyersbeton toronyházak, utcai süitődék, bódék, kézikocsik, elefántok, kétszer hatsávós mellékutcák és nyakukban zsinóron tartott színes mobiltelefonnal motorozó brókerek között megtaláltuk a szállodát (38); A szakkönyvek szerint [a csecsemő hasfájását] egyenlő eséllyel okozhatja a lenyelt levegő, a belekben megszorult gáz, kolera, enzimhiba, bélfertőzés, szalmonella, a központi idegrendszer éretlensége és valami ismeretlen jelenség, de leginkább az utóbbi (95–96); ... már csak akkor fog sírni, ha éhes, szomjas, bekakilt, bepisilt, megütötte magát, fázik, melege van, hozzánk szeretne bújni, egyedül szeretne maradni, álmos, megijedt, felébredt, fíngott, nem sikerült fíngnia, játszani akar, rosszkedvű, lázas vagy simán akaratos (100). Nem hiányzanak a 19. századi, akár Kölcseyre

is emlékeztető klasszikus körmondatszerkezetek sem, amelyeknek a szóválasztása azonban a pátoszt már gúnnyal, iróniával, szarkazmussal vegyíti: *Ha úgy érzed, hogy eddigi életed annyira vidám és harmonikus volt, hogy az már szinte émelyítő, ha még sohasem legyintett meg az elmebaj, ha a lelked mélyén mindig is sejtetted, hogy az egész csak cukrozott öncsalás, és a kártyavárnak előbb-utóbb össze kell omolnia, akkor a gyerek születése előtt feltétlenül szerezz be egy légzésfigyelőt! Ha nem, akkor jól gondold meg a dolgot!* (190). A figyelemfelkeltő retorikus újságírás, annak művészi utánzása sem idegen a könyvtől: *John B. Jitterbug Jr.*, [angol beszélő név, jelentése 'rángatózó idegember'] *a minnesotai George Washington Egyetem óraadó tanára 1997. október 10-én elindult megtartani szilárdságtani szemináriumát, ám sohasem érkezett meg a campusra. Tanítványa, Helen Gimmick [jelentése 'csel', 'ravasz', 'blikfang'] éveket szentelt a titokzatos ügy felderítésére. A nyomozás megdöbbentő eredményt hozott: Jitterbugot a multinacionális babakocsigyárak tették el az útból, mert a tudós kiderítette, hogy sötét kapcsolatban állnak bizonyos kötszerforgalmazókkal. A morbid paktum értelmében tervezték az elmúlt harminc év összes babakocsiját olyanra, hogy összecsukás közben mindenképpen lecsúpják a felhasználó egy-egy ujjpercét* (193–194).

A hagyományos értékek egy-egy fordulatban álöltözet nélkül, a maguk tiszta mivoltában, a (médiás) szlengvilágba teljesen oda nem illően és váratlanul is bebevillannak, mint a játékfilmekbe a nemzetközileg tiltott, másodpercek töredékéig bevágott, nem vagy alig tudatosítható, de manipuláló reklámképek: *szülők leszünk, egy igazi kisgyerek szülei* (28), *nem olyan ijesztő ... , sőt a legvidámabb dolog, férfivá érleli az embert* (ti. a gyermekvárás, 14, 30), *még pár nap, és megszületik a gyerek. Az ember munka közben percenként kétszer ellenőrzi a mobiltelefonját ... Ez a pár nap persze sokkal hosszabbnak tűnik az eddigi hónapoknál* (65–66), *a szülés örök élmény, próbáljuk megjegyezni, mit mondtunk utána először a csajunknak, és ő mit válaszolt. Én azt, hogy „baszki, nem találok a felvétel gombot”, ő meg azt, hogy „az a kis piros az”* (találó leírása a férfi bugyuta és a nő racionális viselkedési különbségének a határhelyzetekben, 83), *Ne legyünk képmutatóak, és könnyezzünk nyugodtan, ha jólesik” ... összevissza mászkáltam a lakásban, és próbáltam elképzelni, hogy van egy fiam, de nem sikerült* (ti. apák a gyermekük megszületésekor, 84), *az alatt a kétszer húsz óra alatt végig a mosolyogva alvó gyereket fixiroztam, hogy nincs-e valami baja* (124). Előfordul azonban, hogy hosszabb nyíltsággal tárulnak föl a hagyományos teológiai és filozófiai mélységek: *A gyermek saját maga akart megszületni, valaki vagy valami más akarta így, esetleg egyszerű biokémia az egész? Az újszülött olyan, mint valami üres tartály, amit fel kell tölteni tudással? Vagy eleve vannak bizonyos ismeretei? Esetleg mindent tud, és ő rendezte így az egészset?* (ideae innatae!?, 57).

A régies szavak és a szlengek együttesét egyes regiszterű szövegnek is tekintetnénk, ha nem pusztán irónia volna a célja. Feltűnően gyakori éppen a (médiás)

szlengekkel teletömött könyvben az utóbbi évtizedek köznyelvéből is kivesszett, tehát archaikus és „zseniális” magyar nyelvtani találmány, a *-va*, *-ve*, *-vá*, *-vé* határozói igenév alkalmazása.

Petőfi újságcikkeit, úti beszámolóit ma is megértjük, és élvezettel olvassuk. Petőfi újságíró kortársainak cikkei alig érthetőek mái magunknak. Úgy tűnik, hogy a zseniális költő határozta meg legalább száz évre a magyar nyelv jövőjét, más szóval a nyelvi normát, amely utóbbi nyelvészeti fikció, mert Petőfit is megbélyegezte a konzervatív kortárs társadalom a normatörésért és tabutörésért. Mai köznyelven alkoholistának és szexmániásnak tartották bordalai és szerelmes versei miatt, pedig gyomorbaja folytán egyetlen pohár bort sem tudott meginni, és olyan erkölcstelennek tartotta Jókai színésznővel kötött házasságát (!), hogy megszakította vele a barátságot. Az elkövetkező évtizedek fogják megmutatni, Szily László könyve és egyáltalán a médiastílus mennyire határozta meg a magyar nyelvet. Annyi biztos, hogy Szily leírásai, jellemzései láttatóak, érzékletesek, a médiás szlengben beszélőknek mindenképpen, de ha nem csak nekik, akkor Szily László ezen az alapon a jól írók közé sorolható: *... a kicsi ... ha már tud fogni, kaphat saját kanalat, ... és a kajagombócokat is sokkal messzebb tudja katapultálni* (112), *az etetőszék hadrendbe állítása* (113), *hosszas gombcsavargatás után a hullámzó folyadékból lassan kiemelkedett egy jóképű, csukott szemű csecsemő bronzmaszkja* (magzat ultrahangvizsgálata, 63); *A gyerek körül közben kisebb tömeg forgolódik. Az egyikük a szemébe csöppent, és egy csővel kiszívja a nyálkát az orrából meg a szájából, a másik a reflexeit ellenőrzi, a harmadik ollót nyújt felénk, hogy a megbeszéltek szerint elvághassuk a köldökzsinórt. A köldökzsinór meglepően fehér és porcos, vágáskor pattan, mint a lúdgége. Aki korábban nem vette fejét egyetlen szárnyasnak sem, az új élménnyel gazdagodhat* (81–82); *... egy déltájban ébredező alkoholista bakter harákolását utánozza* (ti. az ébredező csecsemő, 87); *A kisgyermek és a kutyák viselkedése sok mindenben hasonló, egyformán rajonganak például a szemetesért. Ha egy disznót beledobnak a vízbe a nyílt tengeren, állítólag ösztönösen a part felé kezd úszni. Ha egy kisgyereket bedobnak egy konyhába, ugyanilyen biztonsággal indul meg a kuka felé, hogy villámgyorsan magába tömje a legundorítóbb állagú darabokat ... megfigyelheted azt az ősi időkből származó reflexet, hogy ha az apró gyermek lábbelit lát, azonnal megfordítja, és megnyalja a talpát* (170–171). Akárcsak Pázmány Péter, amilyen pontosan leírja a szülést, egyértelmű, hogy jelen volt szülésnél, és kiváló megfigyelő (67–85). Más kérdés, hogy analógiái, amelyekkel megvilágítja a gyermekvárást, a szülést, az apaságot és a csecsemőgondozást, kifejezetten a médiakultúra részei (vö. *filmes élményeim kapcsán*, 77), azaz expressis verbis agresszió, horror és szex. A szülés fejezet címe: *Pankráció és örömsikoly*. Részlet a leírásból: *A vajúdás végső szakasza már olyan, mintha a nő egy láthatatlan pankrátorral küzdene, aki percenként bevisz neki egy rettenetes balegyenest ... Imola belsejéből ... egészen különös, soha nem hallott nyögés szakadt ki, ami zavarba ejtően hasonlított egy szexuális*

örömkialtásra. *Én elpirultam, dr. Sz. pedig ... elégedett kajánsággal bólított ...* (ti. megindult a szülés, 75).

Bár a szerző – a klasszikusoktól megszokott és elvárt módon – *nem álságos szerénységből* (247) írja a könyve végén, hogy *a világért sem venném magamnak a bátorságot, hogy tanácsokat adjak másoknak, hogyan neveljék a gyerekeiket* (246), a befejezés rendkívül gyakorlatias *paragyűjtemény* és a gyereknevelésről szóló, persze médiás szlengben írt bölcs apai mondások gyűjteménye (némi archaikus műveltségi iróniával 21. századi apophthegmata patrum).

A nyelv kalauz a társadalmi életben: eligazít a kulturális rendszerben. Szily László könyve, a *Kitolás – Kalauz leendő apáknak*. Nyelvész legyen a talpán az az idősebb nemzedék, amelyik ezt a könyvet botránkozás nélkül, sőt élvezettel elolvassa és elkalauzoltatja magát a jelen és talán a jövő nyelvén a múltjában, de biztosan kedvet kap a magyar nemzet gyarapításához a fiatalabb hímnemzedék, az ifjú kanok – hogy a magam módján egy kissé közelíteni próbáljak a szerző stílusához –, és mindenképpen messze tiszteletre méltóbb Szily László kísérlete a gyermektelen vagy a gyermekeik nevelését a tudományos kutakodásért elhanyagoló akadémikusok meddő (médiá)csácsogásainál” (hogy Pázmányt se felejtjük), amelyekben hanyag eleganciával ignorálják a nagycsaládosokat. Aki pedig el tud tekinteni, vagy éppenséggel nem kell eltekintenie a stílustól, a gondolat ruhájától, és valaha gyermeket vállalt és nevelt, lépten-nyomon ráakad a *Kitolásban* a saját, ezvalóbanígyvolt’ élményére.